

INFORMACIJA O RJEŠAVANJU PITANJA STAŽA OSIGURANJA SA UVEĆANIM TRAJANJEM ZA BIVŠE RADNIKE METALSKO RUDARSKOG SEKTORA U SKLADU SA ČLANOM 197ⁿ ZAKONA O PENZIJSKOM I INVALIDSKOM OSIGURANJU

Uvodne napomene

Željezara Nikšić je bila crnogorska fabrika za proizvodnju gvožđa i čelika. Osnovana je Odlukom Vlade SFRJ dana 16. decembra 1950. godine.

Proizvodnja u Željezari počela je 8. decembra 1956. godine, puštanjem u rad prvog izgrađenog pogona Hladne valjaonice. U periodu od 1975. godine do 1982. godine, izvršena je opsežna rekonstrukcija, modernizacija i proširenje kapaciteta fabrike i ona je u suštini značila izgradnju nove Željezare sa kapacitetom od 380 hiljada tona sirovog čelika i 310 hiljada tona gotove robe. U ovom periodu izgrađene su elektrolučne peći, postrojenje za livenje gredica i savremene Bluming i Kombinovana valjaonica. Oprema instalirana tokom ove modernizacije fabrike bila je savremena i omogućavala je Željezari da bude proizvođač skoro svih vrsta kvalitetnih čelika, potrebnih industriji tadašnje države SFRJ. Konačno zaokruženje proizvodnog programa i kapaciteta završeno je 1992. godine kada je pušten u rad pogon Kovačnica, na koji način je proširen kvalitetni i dimenzionalni asortiman gotovih proizvoda.

Osamdesete godine XX vijeka su period pune afirmacije Željezare Nikšić. Pored isporuka za domaće tržište u tom periodu, Željezara je godišnje plasirala oko 50 hiljada tona čelika i za inostrano tržište, odnosno oko 20% svoje ukupne realizacije.

Transformacijom i podjelom imovine društvenog preduzeća Željezara 1993. godine, organizovana je Holding kompanija Željezara Nikšić. Pored Željezare kao krovnog preduzeća, u sastavu Holding kompanije osnovana su dioničarska društva kao samostalni subjekti: Radvent, Institut za crnu metalurgiju, Inženjering, Promont, MMK Standard, Valjaonica HTV, Livnica i Centar tehničkih gasova.

Devedesetih godina prošlog vijeka raspadom bivše Jugoslavije i uvođenjem sankcija, Željezara gubi značajan dio tržišta čime počinje otežan period njenog poslovanja. Rukovodstvo fabrike je problem pokušalo da riješi na razne načine, davanjem kapaciteta Željezare u zakup, ugovorima o poslovnoj saradnji i privatizacijom.

Nad Nikšićkom Željezarom otvoren je stečaj sredinom 2011. godine. Nikšićka Željezara je kroz stečaj prodana turskom Tosyali-ju 2012. godine za 15,1 milion i zvanično postaje dio Tosyali Holdinga. Od tada, Tosyali Holding sprovodi investicije pod novim imenom Toščelik Nikšić u cilju unapređenja i modernizacije proizvodnih tehnologija kako bi se postigao visok kvalitet proizvoda. Neke od najznačajnijih investicija Toščelika su SVC sistem, nova vakuumska stanica u Čeličani, breneri na Elektro-lučnoj peći, modernizacija Kazanske Peći, nova Rotaciona Peć za zagrijev ingota i blumova u Kovačnici, novi strugovi za obradu šipki i ostala tehnička poboljšanja.

U Željezari Toščelik proizvodnja je obustavljena krajem marta 2021. godine, po odluci posloводства zbog nerentabilne proizvodnje i nepovoljnih uslova na tržištu.

Stečaj u jednom od pogona Nikšićke Željezare „Radvent“ pokrenut je početkom juna 2011. godine na zahtjev radnika zbog duga od milion eura, a bankrot je proglašen sredinom oktobra iste godine dok

je stečaj nad dužnikom „Minel Promont“ D.O.O. iz Nikšića pokrenut dana 2. juna 2009. godine, po predlogu povjerioca „Radvent“ a.d. iz Nikšića, a isti je okončan 26. maja 2011. godine.

Bumeh Crna Gora, je kompanija koja je dio poljske grupe Bumeh S.A. Preduzeće je osnovano 2016. godine u Crnoj Gori i od tada posluje u rudniku boksita u Nikšiću. Bavi se ekstrakcijom aluminijumske rude – boksita. Dana 23.06.2022. godine, zbog prestanka proizvodnje nastale zatvaranjem proizvodnih kapaciteta usljed ekonomskih i tehnoloških problema u poslovanju, zaposlenima je prestao radni odnos.

Povezivanje staža

Vlada Crne Gore je u nekoliko navrata bivšim radnicima metalno rudarskog sektora priznavala i uplaćivala beneficirani radni staž, što je radnicima omogućilo da ostvare pravo na penziju u skladu sa članovima 197j, 197k i 197l Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Društveno odgovoran odnos Vlade Crne Gore prema posljedicama koje su uslijedile po otvaranju stečajnog postupka za bivše radnike metalno rudarskog sektora, koji je Vlada iskazala u prethodnom periodu i pored činjenice da su isti bili posebno pravno lice, pa je cijenivši relevantnu praksu Evropskog suda za ljudska prava utvrdila da prema ovim radnicima ima posebne obaveze.

Važno je naglasiti i da je Vlada u većini slučajeva gdje je prihvatila da uplati beneficirani radni staž, i time omogućila radnicima da ostvare pravo na penziju, uplaćivala onaj staž koji je priznat za period rada prije pokretanja stečajnog postupka. Ovo pravo radnici mogu ostvariti i u skladu sa Zakonom o radu, primjenom odredbi koji se tiču uplaćivanja ovih doprinosa od strane Fonda rada za godine radnog staža koje zaposlenom nedostaju za sticanje uslova na penziju za koji period mu poslodavac nije vršio uplatu tog doprinosa. Za radnike koji traže povezivanje staža za period prije stečaja, Fond Rada uredno povezuje staž čime omogućava njihovo penzionisanje. Međutim, praksa je pokazala da je određenom broju radnika pravo na povezivanje staža priznato od strane Vlade Crne Gore i nakon pokretanja stečajnog postupka, za rad koji su ostvarili dok su preduzeća bila u stečaju, čime je i ovim radnicima omogućeno da se penzionišu.

Imajući u vidu prednje navedeno, Vlada Crne Gore je ranije kreirala mehanizam za rješavanje problema oko neuplaćenog beneficiranog radnog staža kojim se spriječava da se radnici koji nisu ostvarili pravo na beneficirani radni staž dovedu u nejednak položaj u odnosu na radnike čiji su zahtjevi ispunjeni. Navedeno na način što se bivšim radnicima omogućava povezivanje staža kod Fonda rada, u skladu sa postupkom o ostvarivanju prava na isplatu neisplaćenih potraživanja kod poslodavaca nad kojim je pokrenut stečajni postupak shodno opštim propisima o radu, i to na osnovu posebnog okvirnog sporazuma koji radnici zaključuju sa predstavnikom Vlade Crne Gore, a koji služi Fondu rada kao pravni osnov za uplatu doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje koji se računa sa uvećanim trajanjem. Po ovom modelu, nakon što Fond rada uplati doprinose i nakon što Uprava prihoda i carina obavijesti Fond PIO da su porezi i doprinosi uplaćeni, stvaraju se predstavke da Fond PIO donese Rješenje o priznavanju prava na penziju za ove bivše zaposlene. Na ovaj način je tokom 2022. godine određeni broj radnika ostvarilo svoje pravo na penziju u skladu sa članom 197m Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju uz neznatan fiskalni uticaj.

Izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju iz decembra 2023. godine u Zakon je uveden novi član, član 197n po kom se osiguraniku kome je u sektoru metaloprerađivačke i rudarske industrije prestao radni odnos zbog postupka uvođenja, trajanja i okončanja stečaja, obustave proizvodnje nastale gašenjem ili zatvaranjem proizvodnih kapaciteta usljed ekonomskih i tehnoloških

problema u poslovanju, ili mu je radni odnos prestao zbog završetka poslova u postupku konzervacije zatvorenih, odnosno ugašenih proizvodnih kapaciteta primarne proizvodnje aluminijuma, kao i osiguraniku kome je radni odnos prestao usljed kolektivnog otpuštanja zaposlenih zbog prestanka potrebe za radom kod poslodavca u sektoru metaloprerađivačke i rudarske industrije, ili kod privrednog društva iz ovih sektora, koje je u posljednjih 24 mjeseca prije stupanja na snagu ovog zakona registrovalo promjenu pretežne djelatnosti, utvrđuje da stiče pravo na penziju ako ima navršenih 25 godina staža osiguranja ili najmanje 15 godina efektivno provedenih na radnom mjestu na kojem se staž osiguranja računa sa uvećanim trajanjem. Ovakvo pravo na starosnu penziju osiguranik može ostvariti do 31. decembra 2024. godine.

U vezi sa ovim izmjenama, a imajući u vidu praksu Vlade iz 2022. godine, opravdano je potpisati novi Okvirni Sporazum o regulisanju međusobnih odnosa po pitanju staža osiguranja sa uvećanim trajanjem sa predstavnicima bivših radnika Toščelik Nikšić, Radvent AD Nikšić, „Minel Promont“ D.O.O. iz Nikšića, Bumech Crne Gora, koji bi po članu 197n Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju mogli da ostvare ista prava kao radnici koji su tokom 2022. godine ostvarili prava po članu 197m Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. Po procjeni Ministarstva rada, zapošljavanja i socijalnog dijaloga, fiskalni uticaj ove mjere za radnike koji ovo pravo nisu iskoristili bi bio oko 30.000 eura.